

ВПЛИВ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Сорока І.В., аспірантка

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Розглянуті фактори світової економічної кризи та її вплив на міжнародний ринок туристичних послуг. Проаналізовані регіони світу, розглянуті тенденції розвитку ринку туристичних послуг в умовах світової економічної кризи, аналіз негативних та позитивних наслідків світової економічної кризи. Виявлення шляхів подолання кризи в туристичному бізнесі.

Ключові слова: економічна криза, ринок туристичних послуг, екологічний туризм.

Постановка проблеми. У багатьох державах світу туризм розвивається як система, що надає всі можливості для ознайомлення з історією, культурою, звичаями, духовними і релігійними цінностями даної країни і її народу, і дає дохід у скарбницю. Не говорячи вже про те, що ця система дає прибуток багатьом фізичним і юридичним особам, так чи інакше зв'язаним з наданням туристичних послуг. Крім значної статті доходу туризм є ще й одним з могутніх факторів посилення престижу країни, росту її значення в очах світового співтовариства і рядових громадян.

Проте, у другій половині 2007 р. фінансово економічна криза негативно вплинула на ринок світового туризму. Кількість людей, що відвідали інші країни, зменшилась на 4% в порівнянні з 2006 р. Це призвело до зменшення доходів на 6% [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна економічна криза являється підтвердженням концепцій про циклічність розвитку економіки. Можливість формування кризи на початку XXI ст. легко прослідкувати, познайомившись з роботами, присвяченими циклічності розвитку економіки М. Хазіна, Н. Кондратьєва, Т. Греко, прогнозами кризи займався К. Маркс, Дж.М. Джеймс, М. Гертлер. Науковці, що вивчали туризм як економічне явище: Гулевська Н.М., Розметова О.Г., Тукало В.М., Голіков А.П., Любіцева О.А., Лук'янов Л.Г., Мацола В.І., Цибух В.І. та багато інших. Дослідженню особливостей та закономірностей розвитку світового ринку послуг значну увагу приділяють провідні вітчизняні науковці В. Козик, Ю. Макогон, В. Новицький, Є. Савельєв та інші. Проте туристичний ринок зазнав значних змін під впливом світової економічної кризи, тому необхідне подальше дослідження даної проблеми.

Актуальність теми дослідження. Економічна система – важкий механізм, де вихід з ладу навіть невеличкого гвинтика обертається серйозним збоєм в роботі цілої системи. Так, в 2007 р. фінансова криза в США обернулася світовою економічною кризою, що завдала шкоди всім сферам економіки. В туристичному бізнесі, незважаючи на оптимістичні прогнози ЮНВТО, також відбулись зміни, які негативно вплинули на його розвиток. Разом з тим, деякі країни, в тому числі і Україна, змогли по-новому подивитись на існуючі проблеми в національній економіці, адекватно оцінити переваги та недоліки розвитку туристичного бізнесу і втримались на світовій арені туризму. Світова економічна криза по-різному вплинула на туристичний бізнес країн та призвела до деяких змін у відпускних звичках туристів. Світова економічна криза продовжує впливати на туристичний бізнес, повністю перебудовуючи існуючу до цих пір тенденцію розвитку. Саме тому, дана тема являється недостатньо розглянутою та потребує подальшого наукового дослідження.

Мета статті: розгляд тенденцій розвитку ринку туристичних послуг в умовах світової економічної кризи, аналіз негативних та позитивних наслідків світової економічної кризи. Виявлення шляхів подолання кризи в туристичному бізнесі.

Виклад основного матеріалу. Світова економічна криза – складний, загострений стан економіки країни. Характеризується скороченням виробництва, розладом грошових і кредитних відносин, інфляцією, банкрутством промислових, торговельних та інших фірм і підприємств, банківської системи, зростанням безробіття, різким зниженням життєвого рівня

основних категорій населення. Особливої глибини економічна криза набуває тоді, коли охоплює основні сфери світового господарства, коли спад виробництва і зростання безробіття супроводжується валютною, енергетичною, сировинною кризою.

З точки зору К. Маркса, криза в капіталістичній економіці неминуха, вона проходить по тій причині, що попит не встигає за пропозицією. Коротше кажучи, якщо всі працівники потратять свої кошти на всі товари, то частина товарів все одно залишається не розкупленою [2]. А причина ховається в додатковій вартості – прибутку капіталіста від експлуатації працівника.

Згідно теорії великих циклів Н.Д. Кондратьєва, сьогоднішня світова економічна криза була давно запрогнозована. Початок знищуючої фази п'ятого циклу датувався 2000-2007 рр., початок наступної фази росту почнеться не раніше 2020 р., адже справжня криза являється класичною кризою перевиробництва і не може завершитись на протязі року чи двох, як вважають ряд економістів та політиків [3].

Більшість експертів причинами цієї кризи називають проблеми в американській економіці, а саме у фінансовій сфері, що виникли внаслідок різкого скорочення заощаджень, зростання дешевих кредитів, неадекватного споживання та спекуляцій на ринку ризикованих іпотечних цінних паперів.

Як відомо, найбільша в світі американська економіка значною мірою розвивається завдяки споживачам, оскільки споживчі витрати формують близько 2/3 ВВП Сполучених Штатів упродовж останніх тридцяти років. Це саме зумовлює збільшення доходів населення та державного бюджету США. На сьогодні обсяг фінансових зобов'язань основної маси американських громадян становить більше, ніж 140% їхнього річного доходу. Лише виплати за відсотками перевищили 10% доходу населення – що вже казати про повернення основних сум. Очевидно, що це в якийсь момент не могло не призвести до ситуації, коли більшість простих американців уже не могли брати нові кредити. Вони змушені припинити нарощувати обсяги споживання та почати займатися виключно поверненням накопичених боргів. Багато хто й цього вже робити не міг і почав відмовлятися від придбаних у кредит будинків, автомобілів тощо. Це, у свою чергу, почало обвалювати ринки автомобілів, нерухомості та по ланцюгу інші сектори американської економіки. І це не могло не призвести до різкого падіння курсу більшості цінних паперів на американському фондовому ринку.

Перша хвиля економічної кризи поширилась у 2007 р., коли на світових фондових ринках відбулося перше падіння фондових індексів провідних банків і фінансових компаній. За 2007 р. українська економіка запозичила 24,3 млрд. дол. США середньо- та довгострокових кредитів.

Друга хвиля розпочалася на початку 2008 р., коли падіння фондових ринків світу зумовило переорієнтацію фінансових потоків із одних активів в інші. Зокрема, сировинні та енергетичні. Ці активи стали більш привабливими, що одразу стимулювало істотне зростання цін на сировинні ресурси.

Третю хвилю світової кризи, коли глобальна фінансова криза вже переросла в економічну, ми спостерігаємо нині. Її наслідками стала серія банкрутств провідних світових фінансових компаній та поширення фінансової кризи на реальний сектор світового господарства, падіння попиту на світових ринках і, як результат, обвал цін на ринках, стагнація провідних економік світу. Зокрема, спостерігається значне зниження темпів зростання економіки в Китаї та Індії через падіння попиту на їхній експорт, населення яких становить третину людства.

В 2007-2009 рр. економічна криза суттєво підкосила і туристичний бізнес. Якщо протягом останніх п'яти років зростання світового туристичного ринку стабільно складало 4-5%, то в 2009 р. оборот ринку виріс лише на 0,5% [1].

Зниження попиту на організований відпочинок і збільшення витрат туристичних операторів уже призвели до банкрутства кількох великих туристичних компаній світу. У 2008 р. про припинення роботи оголосили одні з найбільших туроператорів Великобританії

XL Leisure Group, K&S Travel, а також російський представник британської турфірми Libra Holidays.

Проте, незважаючи на кризу, в 2008 р. 51% туристів по всьому світі подорожували з метою рекреації та відпочинку, 15% міжнародних туристів подорожували з діловою метою, 27% – відвідування родичів, друзів, а також подорожі з релігійною метою, 7% – по іншим причинам (рис 1.)

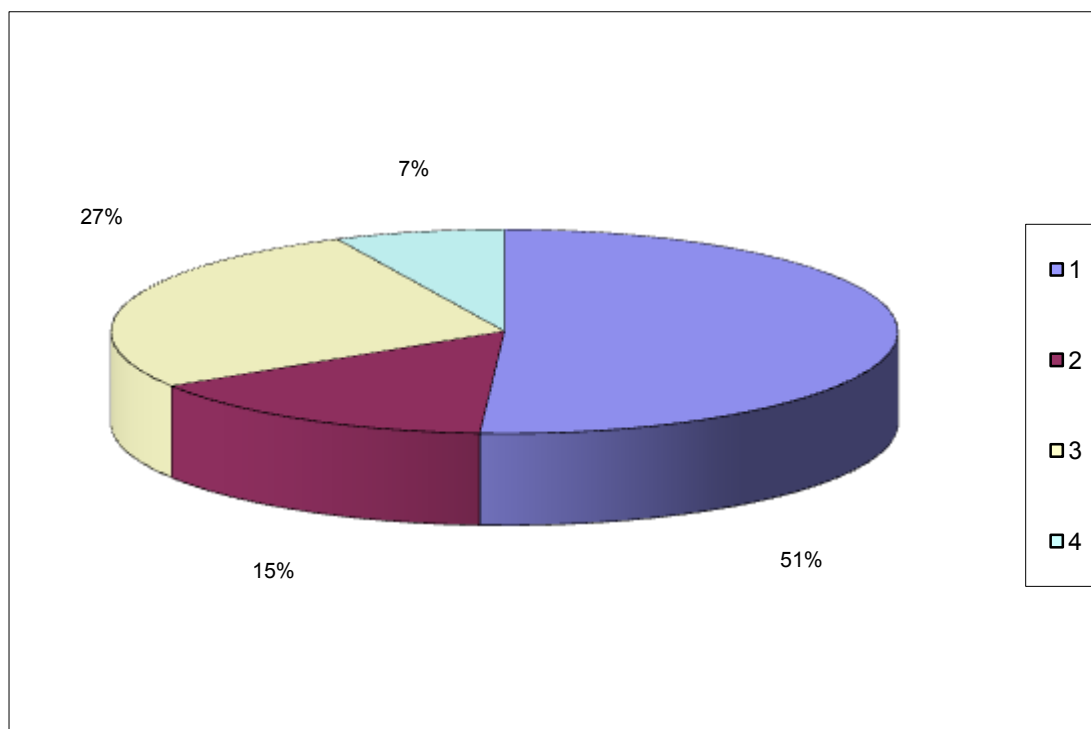

Рис. 1. Подорожі міжнародних туристів за метою*

*розраховано автором

Щодо засобу пересування, то 52% туристів в 2007-2008 рр. по всьому світі вибирали авіатранспорт. В 2009 р. ця цифра знизилась до 48% у зв'язку з частими авіакатастрофами та дискредитуванням деяких авіакомпаній (SkyEurope та ін.). В свою чергу, в 2009 р. збільшилась кількість туристів, що надають перевагу дорожньому транспорту – 41% (в тому числі 3% – залізничним транспортом). Водним видам транспорту надають перевагу 6% міжнародних туристів.

В умовах, скоректованих для коливань обмінного курсу і інфляції, приріст в міжнародних надходженнях від туризму в період світової економічної кризи відповідав 1,7%, і ця цифра значно нижча, ніж після істотного приросту в 2006 і 2007 р. (понад 5%).

Надходження від туризму у регіонах світу в 2007-2009 рр. роки зазнали незначного спаду в порівнянні з бумом 2004-2006 рр. (таблиця 1.). Проте, деякі регіони світу, такі як Близький Схід (приріст – 17%), Азіатсько-Тихоокеанський регіон (приріст – 2,7%), Північна Америка (приріст – 7%) продовжують користуватись підвищеним інтересом у туристів. Для Північної, Східної та Західної Європи (-1%) і Африки (-1%) 2009 р. був роком негативного приросту доходів, так само як і для країн Карибського басейну і Центральної Африки.

Надходження від туризму у регіонах світу в 2007-2009 рр.

Таблиця 1.

	USD надходження		Euro надходження	
	млрд.	прибуття	млрд.	прибуття
		я		

	2007	2008	2009	2009	2007	2008	2009
СВІТ	858	944	880	1,020	626	642	700
ЄВРОПА	435,2	473,7	459,7	970	317,5	322,1	660
Північна Європа	70,7	69,8	52,6	1,220	51,6	47,5	830
Західна Європа	149,6	162,1	145,8	1,060	109,2	110,2	720
Центрально-Східна Європа	48,5	58,1	91,6	580	35,4	39,5	400
Південно-Центр. Європа	166,3	183,7	169,6	1,020	121,4	124,9	700
АТР	186,8	206,0	180,5	1,120	136,3	140,1	760
Північно-Східна Азія	85,8	95,9	97,6	950	62,6	65,2	650
Південно-Східна Азія	55,3	61,1	62,0	990	40,4	41,6	670
Океанія	31,9	33,9	10,9	3,050	23,3	23,0	2,080
Південна Азія	13,8	15,1	10,0	1,470	10,1	10,3	1,000
АМЕРИКА	171,3	188,4	139,6	1,280	125,0	128,1	870
Північна Америка	124,9	138,5	91,9	1,420	91,1	94,2	960
Карибські острови	23,2	23,8	19,7	1,180	17,0	16,2	800
Центральна Америка	6,2	6,8	7,8	820	4,5	4,6	560
Південна Америка	16,9	19,3	20,1	930	12,4	13,1	630
АФРИКА	29,1	30,6	48,0	650	21,2	20,8	440
Північна Африка	10,2	10,7	17,7	630	7,5	7,3	430
Центральна Африка	18,9	19,9	30,4	670	13,8	13,5	460
СЕРЕДНІЙ СХІД	35,0	45,6	525	830	25,5	31,0	560

[1]

У 2007-2008 рр. лідерами як по туристичним прибуттям, так і по кількості надходжень від туризму стали США, Іспанія та Франція. Францію відвідало найбільша кількість туристів, однак ця країна зайняла третє місце по кількості надходжень від туризму, поступившись Іспанії та США, яка зайняла перше місце по кількості надходжень від туризму, заробивши 110\$ млрд. Іспанія, в свою чергу, зайняла третє місце по кількості туристів (Таблиця 2.).

Таблиця 2.

10 основних напрямків туризму

№	Надходження від туризму	2007	2009	№	Прибуття в країну	2007	2009
1	США	96,7	110,1	1	Франція	81,9	79,3
2	Іспанія	57,6	61,6	2	США	56,0	58,0
3	Франція	54,3	55,6	3	Іспанія	58,7	57,3
4	Італія	42,7	45,7	4	Китай	54,7	53,0
5	Китай	37,2	40,8	5	Італія	43,7	42,7
6	Германія	36,0	40,0	6	Великобританія	30,9	30,2
7	Великобританія	38,6	36,0	7	Україна	23,1	25,4
8	Австрія	22,3	24,7	8	Туреччина	22,2	25,0
9	Туреччина	18,5	22,0	9	Німеччина	24,4	24,9
10	Австрія	18,9	21,8	10	Мексика	21,4	22,6

[1; 4]

З таблиці можна зробити висновок, що Україна, незважаючи на кризу, ввійшла в десятку найвідвідуваніших країн світу. Маючи вигідне геополітичне розташування, вона з давніх часів є перехрестям транспортних та людських потоків з Півночі на Південь та із Заходу на Схід. Фінансова криза змінила ставлення українців до відпочинку. В туристичних агенціях відбувся значний спад бронювань турів за кордон, проте збільшилася кількість туристів, бажаючих відвідати санаторії та готелі Криму, Закарпаття, Львову. Через невпевненість у своєму майбутньому люди не поспішали бронювати довгострокові та дорогі

тури. Також позначилося підвищення курсу євро і долара: оскільки ціни наведені у валюті, вартість путівок у гривні підвищилася. Найбільше українці подорожували до країн, що працюють з доларами: Єгипет, країни Південно-Східної Азії, Північноамериканський континент. А от фірми, що працювали з іноземцями, значно виграли від девальвації гривні. Адже турфірми розраховуються з українськими постачальниками послуг (готелі, транспорт) в гривнях, а закордонним партнерам продають продукт у доларах. Якщо курс долара падає, фірми втрачають, якщо зростає – прибуток зростає також. В умовах дешевої гривні Україна стає привабливішою для іноземців, цим і пояснюється популярність України в 2009 р. Варто зауважити, що незважаючи на нестабільність курсу валют і коливання гривні в кінці 2008-2009 рр., національна валюта України зберегла свою стабільність та існує тенденція до її подальшої стабільності [5].

Якщо порівняти рівень розвитку туризму України з такими державами, як Болгарія, Кіпр, Іспанія, Італія, Мексика, то звичайно він досить низький, адже в цих країнах надходження від туризму становить 60-80% загальної суми національного доходу країн, порівняно з 5%. На Ямайці – 90%, Мальдівських островах – 160%. А в Франції, США, Іспанії, Італії та Угорщині припадає майже 40% всіх прибутків, які поступають від міжнародного туризму.

Європейський регіон залишається найбільш привабливим сектором для відвідання, однак він глобально постраждав від світової економічної кризи. Регіон, який дав звіт про понад 53% з всесвітнього міжнародного туристичного прибуття і 50% з міжнародних виручок від туризму в 2008 р., досяг найслабкішого приросту в міжнародному туристичному прибутті (+0,3% до 489 мільйонів прибуття). Як Північна, так і Західна Європа показали найслабкіші результати прибуття. Світові економічні кризисні і асоційовані коливання в обмінних курсах сильно впливали на прибуття в субрегіонах: Нідерланди (-8%), Франція (-3%), і Сполучене Королівство (-2%) [1].

Одна з країн-лідерів по туризму – Туреччина – під час світової економічної кризи переживала один з найтяжчих туристичних періодів за всю історію турецького туризму. Знизилась кількість туристів, що могли дозволити собі літній відпочинок на морі, туристичні компанії знижували ціни, щоб заповнити зафрахтовані чартерні рейси. У п'ятизіркових готелях Стамбулу заповнюваність місць впала на більш ніж 20%. Проте відмічались і позитивні моменти: ціни впали, а якість послуг значно підвищилася. Крім того, турецькі туроператори знайшли новий спосіб для приваблення туристів – романтичний туризм. В районі міст Кудашаси та Бодрума відкрилась мережа так званих «романтичних готелів» для проведення медових місяців. Це дозволило втримати постійних клієнтів та обігнати в прирості туристів своїх головних конкурентів – Грецію та Іспанію на 7% [6].

Греція також значно постраждала від світової економічної кризи, пік якої прийшовся на першу половину 2010 р. Ще у 2009 р. прибутки туристичної індустрії на міжнародних ринках впали до 10,4 млрд. євро (-10%). Цю тенденцію стимулювали рецесія в європейській зоні та в США, зміцнення євро, конкуренція зі сторони дешевших туристичних об'єктів по сусідству з Грецією, а також соціальні загострення в самій країні. Постійні страйки місцевих жителів через скорочення пенсій, заробітної плати та збільшення податків паралізують роботу громадського транспорту, аеропортів і паромних сполучень. Це звичайно відлякує туристів, які в останню мить відмовляються від поїздки в країну. Влада Греції намагається перешкодити такому падінню популярності серед туристів і це не дивно, адже на частку індустрії туризму приходиться більш ніж 18% річного ВВП країни, яка оцінюється в 240 млрд. євро (324 млн. дол.). Туристам компенсують додаткові витрати, які ті несуть в результаті непередбачуваних затримок в Греції через страйки або навіть природні катастрофи (наприклад, виверження вулкану в Ісландії). Ціни на проживання в готелях також різко упали, проте це не рятує ситуацію в Греції.

Вплив світової кризи на туристичну діяльність України важко скоригувати, оскільки, за думкою багатьох експертів, головними першопричинами занепаду є внутрішнє середовище, повне недосконалості і корумпованості. Можна стверджувати, що свої «власні» причини

кризи має кожна країна. Тому за даними, наведеними у традиційному щорічному аналізі світової туристичної індустрії UNWTO (World Tourism Barometer), наслідки сучасної кризи і політичної нестабільності в окремих регіонах по-різному відобразяться на країнах. Реакція країн буде різко індивідуальною, більш обумовленою станом внутрішнього ринку праці, рівнем заробітної праці й економіки, ніж зовнішніми проблемами.

Туристична галузь в Україні є п'ятою за значенням складовою поповнення бюджету, і її питома вага має значно зрости з огляду на такі об'єктивні передумови, як вигідне геополітичне розташування України в центрі Європи, наявність значного туристично-рекреаційного потенціалу, сприятливий клімат, багаті флора і фауна, чисельні культурно-історичні пам'ятки світового рівня [7]. Названі вище переваги формують умови розвитку екологічного, або зеленого туризму, який показує позитивні тенденції. Недарма китайською мовою «криза» означає також «можливість». Для України зокрема світова економічна криза обернулася розвитком національного зеленого туризму.

Сфера сільського зеленого туризму є сьогодні найбільш динамічно зростаючим сектором світового туристичного господарства. Розвиток сільського зеленого туризму у Європі розпочався в середині XIX ст. Європейський Союз бачить в сільському туризмі основний важіль економічного підйому своїх сільських територій. Для України сільський зелений туризм – нове поняття, хоча відпочинок на селі використовувався відомими українськими письменниками, художниками, артистами і політиками з давніх часів.

Зелений туризм – можливість ознайомитися з культурою краю, його історією, релігією і природним потенціалом. Цей різновид туризму дає можливість міським жителям відпочити в приватних сільських господарствах – садибах.

За визначенням фахівців, найбільш пріоритетними районами для розвитку сільського зеленого туризму в Україні є такі: у західному регіоні – Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Хмельницька області; у південному регіоні – АР Крим, Запорізька, Миколаївська, Херсонська області; у центральному і північному регіонах – Київська, Полтавська, Чернігівська області. Якість обслуговування в Карпатах, починаючи з 2008 р., помітно покращилась, відремонтувались дороги, що значно покращило проїзд в області. Світова економічна криза також принесла певні позитивні зрушення стосовно ситуації на українських кордонах. Процеси обмеження нездорових явищ на кордоні збіглися з різким падінням обмінного курсу гривні до валют західних сусідів України. Починаючи з 2009 р., усі українські товари та послуги стали для сусідів на кілька десятків відсотків дешевшими.

Прикордоння повернулося до часів, що передували 2005 р., коли продукти в Україні були в середньому на 30% дешевші, ніж у Польщі чи Словаччині, а деякі товари та послуги – дешевшими навіть удвічі-втричі. Слабка гривня 2008 р. у поєднанні з більш доступним і приязним кордоном дають можливість західноукраїнському туризму розвиватися!

Сьогодні Уряд України також усвідомлює важливість розвитку сільського туризму як одного із напрямів відродження села та способу активізації внутрішнього та іноземного туризму. Пріоритетність розвитку сільського зеленого туризму в Україні визначається проектом “Національної програми розвитку агропромислового виробництва і відродження села на період до 2010 р.”, “Основними напрямками розвитку туризму в Україні до 2010 р.” та “Програмою розвитку туризму в Україні до 2010 р.”. Крім того, розвиток сільського зеленого туризму в Україні підтримується спеціальними європейськими програмами ТАСІС, Міжнародного фонду “Відродження”, фонду “Євразія”, Європейської федерації сільського зеленого туризму “Єврожітс” та іншими [8].

Отже в результаті аналізу стану міжнародного туристичного бізнесу в період світової економічної кризи можна зробити наступні висновки:

- незважаючи на політичну та економічну кризу, в туристичному секторі відмічається ріст показників туристичної діяльності;
- спостерігається конкуренція серед регіонів в привабленні туристів;
- відбувається активне просування капіталів окремих туристичних компаній на зарубіжні ринки;

- відбувається концентрація товарів і виробництва послуг в туризмі.

У зв'язку з цим можна намітити основні риси розвитку міжнародного туризму у часи світової економічної кризи:

- подальший ріст показників міжнародної туристичної діяльності;
- постійний вплив економічної та політичної ситуації у світі на туризм;
- основними факторами туризму стануть соціодемографічні зміни;
- поляризація діяльності туристичних операторів, зайнятих як глобальним, так і середнім та малим бізнесом;
- одним з найпопулярніших регіонів перебування залишається Південна та Південно-Східна Азія.

Світова економічна криза, як і кожне глобальне потрясіння, створює хороші передумови до перегрупування сил і у глобальній економіці, і на національному ринку. З'являються реальні можливості переглянути пріоритети та виявити нові можливості. Позитивний ефект світової економічної кризи на розвиток туризму:

- за рахунок змін туристичного потоку в направленні внутрішнього туризму відбулись фінансові вливання в розвиток інфраструктури;
- освоєння нових ринкових сегментів в індустрії туризму та відпочинку, поява креативних пропозицій туристичного продукту;
- посилення конкуренції в індустрії туризму та підвищення якості туристичних послуг;
- розвиток ринку організаційного туризму в цілому, покращення партнерських відносин в індустрії туризму.

Отже, світова економічна криза є черговим приводом перейнятися не стільки порятунком світової фінансової системи, скільки вирішенням внутрішніх проблем [9].

Висновок. Останнє десятиріччя характеризується стійким зростанням міжнародних контактів України як на офіційному рівні, так і між представниками ділових кіл та громадянами. Все більше іноземних бізнесменів, туристів, діячів науки, культури приїжджають до України.

Проте, на жаль, влада поки не відповідає вимогам, необхідним для нормального регулювання в'їзду іноземців до України. На даний час співробітники держустанов, відповідальних за роботу з іноземцями (МЗС, МВС і ін.), багато в чому користуються законодавчими актами колишнього СРСР [10].

Отже лише реалізація послідовної діяльності влади, розробка нових цільових програм з розвитку туристичного бізнесу, надання пільг для покращення інфраструктури туризму допоможе пом'якшити наслідки світової фінансової кризи та забезпечити поступовий вихід із неї.

З ціллю успішності у розвитку туристичного бізнесу в Україні повинно здійснювати постійний контроль за зміною місткості внутрішнього ринку.

Література:

1. Журнал Всемирной туристической организации "Туристический барометр" (UNWTO World Tourism Barometer). – 2010. – №1.
2. Маркс К. Капитал/ К. Маркс. – М.: Смарт. – 2000.
3. Кондратьев Н. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения/ Н. Кондратьев, Ю. Яковец, Л. Абалкин. – М.: Экономика. – 2002.
4. Статистична інформація/ [Електронний ресурс]. – / Держ. ком. статистики України. – Офіц. веб-сайт. – Режим доступу: www.tourism.gov.ua.
5. Зінков Д. Стабільність гривні важливіша, аніж її зміцнення./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rbc.ua.
6. Tim Forsyth «Sustainable Tourism»./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.fathom.com/course /21701788/index.html.
7. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу: навч. посіб. – К.: Центр навч. літератури, 2007. – 224 с.

8. Петрасов И. Концепция устойчивого развития применительно к мировому туризму./ [Электронный ресурс]// И. Петрасов. – Режим доступа: www.tourlib.net/books_tourism/petrasov2-3.htm.
9. Демко И. Мировой рынок туризма в 2009 году/ И. Демко //Вокруг света – 2010/ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.orexca.com/news/archives>.
10. Савельев С. Туристский бизнес развивается, несмотря на кризис / С. Савельев //Вокруг света – 2009/ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.orexca.com/news/archives>.
11. Wei Hu, Geoffrey Wall «Environmental Management, Environmental Image and the Competitive Tourist Attraction» // Journal of Sustainable Tourism.– 2005. – №6. – P. 617-635.
12. Социально-экономический потенциал устойчивого развития: учебник / Под ред. проф. Л.Г. Мельник (Украина) и проф. Л. Хенса (Бельгия). – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2007. – 1120 с.

Аннотация

ВЛИЯНИЕ МИРОВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА НА РАЗВИТИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИСТИЧЕСКОГО БИЗНЕСА

Сорока И.В., аспирантка

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

Рассмотрены факторы мирового экономического кризиса и его влияние на международный рынок туристических услуг. Проанализованы регионы мира. Рассмотрены тенденции развития рынка туристических услуг в условиях мирового экономического кризиса, анализ негативных и позитивных последствий мирового экономического кризиса. Выявлены пути преодоления кризиса в туристическом бизнесе.

Ключевые слова: экономический кризис, рынок туристических услуг, экологический туризм.

Summary

INFLUENCE OF WORLD EKONOMIC CRISIS ON DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURIST BUSINESS

Soroka I.V., post-graduate student

V.N. Karazin Kharkiv National University

The factors of the world economic crisis which influences on the international tourist services market were considered. All the world regions were analyzed. The progress of tourism services market trends under the conditions of the world economic crisis and analysis of negative and positive consequences of the world economic crisis were considered. The ways of crisis overcoming in tourist business were exposed.

Key words: economic crisis, tourist services market, ecology tourism.

Надійшла до редакції 29.06.2010 р.

Науковий керівник: Циганов С.А., д.е.н., професор

© Сорока І.В., 2010 р.